

Τοιούτου είδους φράσεις είνε βέβαιαι ὅτι θὰ ἔχωσιν εἰς πᾶσαν ἐποχὴν ἀμέριστον τὴν ἐπιδοκίμασίαν τῆς κοινοτάτης ῥουτίνας. Δὲν θὰ κατωρθώσωσιν ὅμως νὰ παραδώσωσιν εἰς τὴν λήθην τὸν ἐπαστημονικὸν ῥιζοσπαστισμὸν ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνεκίνησεν ὁ Πλάτων τὸ ζήτημα τῆς εὐρέσεως τοῦ ἀγαθοῦ ἐν ὅσῳ ζῆ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ εἰς μόνον σπινθήρ τῆς δυνάμεως ἐκείνης «νὰ ἀγαπᾷ τις τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ ἀναφέρῃ εἰς ταύτην», ὡς εἰς τελικὸν σκοπὸν, ὅλην τὴν ἑαυτοῦ δρασίαν, ὅχι δὲ νὰ ἀναφέρῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς περιορισμένης αὐτοῦ δράσεως (Φίληβ. 58 D, πρβλ. Πολιτεία 505 D).

II. Ἡ μεταγενεστέρα μετατροπὴ τῆς περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίας.

Τὸ μέγα - καὶ - μικρόν, οἱ εἰδητικοὶ ἀριθμοὶ καὶ τὸ ἐν.

A. Ἡ θεωρία.

Σχεδὸν μεγαλείτερον ἐνδιαφέρον ἔδειξεν ὁ Ἀριστοτέλης διὰ τὴν μεταγενεστέραν μετατροπὴν τῆς περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίας ἢ διὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἐν τῇ παλαιότερᾳ, ἀπλουστερᾷ αὐτῆς μορφῇ τῇ κυριαρχούσῃ εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος. Βεβαίως ἡ τροποποιημένη αὕτη θεωρία ἔσχε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐν τῷ Πλάτῳ, ἀλλὰ, πλὴν ὀλίγων ὑπαινιγμῶν τοὺς ὁποίους δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν εἰς τὰ συγγράμματα, προφορικῶς μόνον ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ σχολῇ ὅμως ἐγένετο γενικῶς παραδεκτὴ καίτοι διαφόρως κατηννοήθη ὑπὸ τῶν διαφόρων περὶ αὐτῆς πραγματευθέντων· ἐκ τούτων ἄλλοι μὲν ἤρυνον, ἄλλοι δὲ περιώρισαν αὐτήν, ἢ τροποποιούντες ἐπανέφερον εἰς τὸν πυθαγορεῖσμὸν πρὸς τὸν ὁποῖον αὕτη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εὕρισκετο ἐν στενῇ συναφείᾳ.

Ὁ μετασχηματισμὸς οὗτος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς παρ' Ἀριστοτέλη καὶ τοῖς σχολιασταῖς αὐτοῦ περιγραφῆς, δύναται κυρίως νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ ὁ Πλάτων ἠσθάνετο ἰσχυρότερον τὴν ἀνάγκην νὰ συναγάγῃ ὅπωςδῆποτε ἀκόμη ῥιζικώτερον τὴν ποικιλίαν αὐτῶν τούτων τῶν Ἰδεῶν, καὶ ὅχι μόνων τῶν φαινομένων. Τὸν περισσότερον καταφανῆ ὑπαινιγμὸν ὅσον ἀφορᾷ τοιούτου είδους συναγωγὴν περιέχει μεταξὺ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ὁ «Φίληβος»· ἀπ' αὐτοῦ ἄλλως τε εἶνε εὐκολώτερον καταληπτὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν λοιπῶν συγγραφέων λεγόμενα. Τὸ τοιοῦτον δέ, εἰρησθῶ ἐν παρόδῳ, ἀποτελεῖ μίαν τῶν ἰσχυροτάτων ἀποδείξεων ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἐγράφη ἐν μεταγενεστέρῳ ἐποχῇ.

Εἰς τὸ σύγγραμμα ἐκεῖνο ὁ Πλάτων ὠρμήθη κατὰ πρῶτον ἐκ τῆς γενικῆς ἀντιθέσεως καὶ ἀμοιβαίας σχέσεως τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν πολλῶν. Αἱ Ἰδέαι παρουσιάσθησαν ἐκεῖ αὐτόχρημα ὡς ἐνότητες ἐκφραζόμεναι διὰ τῆς λέξεως ἕνας ἢ μονάς, ἢ ὁποῖα λέξις, ἐκ τῶν μαθηματικῶν ληφθεῖσα, χρησιμεύει συνήθως ὅπως ἐκφράσῃ τὸν ἀριθμὸν ἐν (15 AB. πρβλ. 56 E).

Ἡ ἀντίθεσις ὁμῶς τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν πολλῶν περιπλέκεται καὶ πρὸς τὴν ἑτέραν τοιαύτην τοῦ περατοῦντος καὶ τοῦ ἀπείρου ἢ τοῦ καθορισμοῦ καὶ τοῦ ἀκαθορίστου, ἀλλ' εἰς τρόπον ὥστε ὁ ὠρισμένος ἀριθμὸς, τὸ δύο, τρία καὶ καθ' ἑξῆς ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἑνός, νὰ εὕρισκῃται πρὸς τὸ μέρος τοῦ περατοῦντος, εἰς ταῦτα δέ, ὡς καὶ εἰς ὅσονδήποτε μακρὰν ἐξικνούμενον κατ' ἀριθμὸν καθορισμόν, νὰ ἀντιτίθῃται τὸ ἀπείρως ἀόριστον, τὸ *ἀπειρον* (16 C - E) ὡς τὸ τελευταῖον καθοριστέον δι' οὐδενὸς ὁμῶς καθορισμοῦ δυνάμενον νὰ ἐξαντληθῇ. Οὕτω προέρχεται ἡ ἐξῆς σαφῆς τριάς: τὸ Ἐν καὶ τὸ ἀπειρον ὡς ἄκραι ἀντιθέσεις, μεταξὺ δ' αὐτῶν, οἶονεὶ μεσάζων, ὁ ἀριθμὸς (16 D *τὸν ἀριθμὸν πάντα τὸν μεταξὺ τοῦ ἀπείρου τε καὶ τοῦ ἑνός*).

Τὸ ἀόριστον ὁμῶς, ὡς ἐνθυμούμεθα (ιδ. ἀν. σελ. 310), ἠρμηνεύθη ἤδη ὡς σημαῖνον τὸ συγκριτικῶς λεγόμενον. Σημαίνει ἐν γένει τὸ *μᾶλλον*—*ἥττον* (24 A) τὸ ὁποῖον ὡς εἶδη αὐτοῦ περιλαμβάνει ὄχι μόνον 1) τὸ περισσότερον καὶ ὀλιγότερον *πλέον*—*ἔλαττον* κατ' ἀριθμὸν (24 A) εἰς τὸ ὁποῖον ἀντιτίθεται τὸ ὠρισμένως τοσοῦτον ἢ τοσοῦτον κατὰ ποσόν, τὸ ἴσον, διπλάσιον, ἐν γένει τὸ καθ' ὠρισμένην σχέσιν ὀριζόμενον (25 AB) καὶ 2) τὸ μεγαλείτερον καὶ μικρότερον (*μεῖζον*—*σμικρότερον* 25 C) κατὰ τὴν ἔκτασιν; ἀλλ' ἐπίσης καὶ οἶονδήποτε «μᾶλλον καὶ ἥττον» κατὰ ποιότητα (ὡς ἀποδεικνύουσι τοῦτο τὰ παραδείγματα, 24 A καὶ 25 C). Πάντοτε ὁμῶς τὸ ἀντιπαρατιθέμενον ὠρισμένον νοεῖται ὡς κατὰ μέτρον καὶ ἀριθμὸν, ὡς μαθηματικῶς καθωρισμένον, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἀριθμὸς, ἐν γενικωτέρᾳ ἐννοίᾳ λαμβανόμενος, ἀποκτᾷ ὑπέροχον θέσιν, τοῦ συνήθους ἀριθμοῦ καταβιβαζομένου εἰς ἀπλήν εἰδικὴν περίπτωσιν.

Τὴν θεωρίαν λοιπὸν ταύτην λέγεται—διότι τὰ περὶ τούτου ἀναφερόμενα (παρὰ Simplicius, περὶ Ἀριστοτέλους Φυσικῶν III 4 Diels σελ. 453, 28) δὲν εἶνε ἀναμφισβήτητα—ὅτι ἀνέπτυξεν ἀκόμη περισσότερον ὁ Πλάτων εἰς τὰς προφορικὰς αὐτοῦ παραδόσεις περὶ τοῦ ἀγαθοῦ· τὰς παραδόσεις ταύτας περισυνέλεξαν καὶ ἐδημοσίευσαν οἱ Ἀριστοτέλης, Ἡρακλείδης, Ἐστιαῖος καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ Ἀριστοτέλης διακρίνει (Μεταφ. XIII 4. 1078 b 9) μεταξὺ τῆς ἀρχικῆς περὶ Ἰδεῶν θεωρίας καθ' ἑαυτὴν καὶ τῆς μεταγενεστέρως προφορικῶς μόνον παραδοθείσης μετατροπῆς αὐτῆς εἰς θεωρίαν περὶ τῶν Ἰδεῶν ὡς ἀριθμῶν. Ὡς πηγὴν διὰ ταύτην ἀναφέρει (Φυσ. IV 2, 209 b 13) τὰς «λεγομένας ἀγράφους διδαχάς», τοῦτέστιν (ὡς παραδέχονται) τὰ δημοσιεύματα τῶν μαθητῶν (μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὰ ἴδια ἑαυτοῦ, τὰ ὁποῖα δὲν διεσώθησαν) συμφώνως πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ διδασκάλου. Ὅτι ὁμῶς δὲν πρόκειται περὶ ἀποκρύφου τινὸς διδασκαλίας ἀλλὰ μόνον περὶ περαιτέρω ἀναπτύξεως θεμάτων περὶ τῶν ὁποίων ἤδη ἀνέφερον τὰ μεταγενέστερα ἔργα τοῦ Πλάτωνος, κατὰ πρῶτον λόγον ὁ «Φίληβος» πλὴν δὲ τούτου καὶ ὁ «Παρμενίδης» καὶ ὁ «Τίμαιος», ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς συμφωνίας πρὸς τὰ συγγράμματα ταῦτα.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει (εἰς τὸ τελευταίως μνημονευθὲν χωρίον) ὅτι ὁ Πλάτων ἐν τῇ προφορικῇ διδασκαλίᾳ, ἀποκλίνων τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ θεωρίας, ἀποκαλεῖ τὸ «δεχόμενον» τοῦ «Τιμαίου» μέγα καὶ-σμικρόν. Ἐκ Μεταφ. XIV 1, 1087 b 13 ἐ. βλέπομεν ὅτι ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο οἱ διάφοροι συγγραφεῖς μεταχειρίζονται διαφόρους ἐκφράσεις. Τινὲς ἀπεκρίνουν αὐτὸ τὸ μέγα-καὶ-σμικρόν, ἄλλοι προετίμων τὴν ἔκφρασιν «πολὺ-καὶ-ὀλίγον», διότι μέγα-καὶ-σμικρόν φαίνεται σημαῖνον τὴν κατὰ χῶρον ἔκτασιν. Τρίτη τις ὁμᾶς ἐγνωμάτευσεν ὅτι ἦτο προτιμότερον νὰ ἐκλέξωσι τὴν ὑπεράνω τῶν δύο ἐκείνων εὕρισκομένην ἀντίθεσιν τοῦ ὑπερέχοντος καὶ τοῦ ὑπερεχομένου (τοῦ πέραν ἐξικνουμένου καὶ τοῦ ὀπίσθεν ὑπολοιπομένου). Ἐκ τοῦ «Φιλήβου» (ιδίως 25 C.) καὶ τοῦ «Πολιτικοῦ» (283 C ἐ.) προκύπτει ὅτι ἡ ἐρμηνεία αὕτη προσβάλλει καιριώτερον πάσης ἄλλης τὴν γνώμην τοῦ Πλάτωνος, ἔστω καὶ ἂν οὗτος ὁμίλησε περὶ μεγέθους ἐν γενικωτέρᾳ ἐννοίᾳ, ὅπως π. χ. ὁ Kant ὁ ὁποῖος διακρίνει μέγεθος κατ' ἔκτασιν καὶ κατ' ἔντασιν.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη, περαιτέρω, ὁ Ἀριστοτέλης ὁμιλεῖ περὶ συγγραφῶν οἱ ὁποῖοι ὡς τελευταίαν ἀντίθεσιν παραδέχονται τὴν τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἑτέρου (*ἄλλο ἢ ἕτερον*) ἢ τὴν τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ πλήθους, παρατηρεῖ δὲ εἰς ταῦτα ὅτι ὀρθότερον θὰ ἦτο εἶναι τὸ ἕτερον ἀντετίθετο τῷ ταυτῷ, τὸ δὲ ἐν ἐλαμβάνετο ὡς ἴσον τῷ μέτρῳ καὶ συνεπῶς ἡ σχέσις τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν πολλῶν νὰ μὴ ἐθεωρεῖτο ὡς ἀντίθεσις (διότι εἰς τὸ πολὺ ἀντιτίθεται μᾶλλον τὸ ὀλίγον) ἀλλ' ὡς ἡ συναναφορὰ τοῦ μέτρου καὶ τοῦ μετρούμενου, δι' ὃ καὶ τὸ ἐν δὲν εἶνε ἀριθμὸς, καίτοι ἀρχὴ τοῦ ἀριθμοῦ, ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ ὅπως καὶ τὸ μέτρον εἶνε ἡ ἀρχὴ τοῦ μετρούμενου (1088a 5), πάλιν, λέγομεν, δὲν ἀπομακρύνουσι ἡμᾶς πάντα ταῦτα τῆς οὐσιώδους ἐννοίας ἐκείνων τὰ ὁποῖα αὐτὸς οὗτος ὁ Πλάτων εἰς διάφορα χωρία τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἀνέπτυξεν ἢ τοῦλάχιστον ὑπηνίχθη. Τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἑτέρου χρησιμοποιοῦσιν ὁ Πλάτων ἐν τῇ αὐτῇ ἀκριβῶς ἐννοίᾳ ἐν τῷ «Τιμαίῳ» (35 A). Καὶ παρ' Ἀριστοτέλη, Μεταφ. I 8, 989 b 17, φανερόν ὅτι λαμβάνονται ὡς βᾶσις αἱ πλατωνικαὶ ἐννοιαὶ ὅταν ὡς ἀντίθετον τοῦ ἑνὸς ἀναφέρεται τὸ ἕτερον (*θάτερον*) ἰσοδύναμον τῷ «ἀορίστῳ πρὶν ἢ ὀρισθῆναι» ἢ τῷ μετέχοντι τῶν Ἰδεῶν. Ὁμοίως ἐν τῷ «Φιλήβῳ» (19 b) βλέπομεν, πλὴν τοῦ ἑνὸς, τὸ ὅμοιον καὶ ταυτὸν τῶν ὁποίων ὡς ἀντίθετα, καίτοι δὲν ἀναφέρονται δητῶς, ἀνάγκη νὰ νοήσωμεν τὰ πολλά, τὸ ἀνόμοιον καὶ τὸ διάφορον (*θάτερον*). Ἐπαρκῶς δὲ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ «Φιλήβου» (25 A, 26 A κτλ.) ὅτι ἐκ παραλλήλου πρὸς ὅλας ταύτας τὰς συγγενεῖς ἀντιθέσεις, βαίνει οὐχ ἦττον καὶ ἡ σχέσις τοῦ μέτρου πρὸς τὸ μετρούμενον, μάλιστα τρόπον τινὰ χρησιμεύει ὡς βᾶσις αὐτῶν. Τέλος εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον (16 D) γίνεται σαφῆς διάκρισις μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἀριθμοῦ.

Καὶ ἀλλαχοῦ, παρ' Ἀριστοτέλη, παρουσιάζονται τὸ ἐν καὶ τὰ πολλά:

ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν τοῦ ἴσου καὶ ἀνίσου (1087 b 5, 1088 a 15), πολλάκις δὲ τὸ γεγονός ὅτι ἐκ τοῦ ἀορίστου προῆλθε τὸ ὠρισμένον χαρακτηρίζεται ὡς ἐξίσωσις τῶν ἀνίσων (ἐξ ἀνίσων ἰσασθέντων.) Καὶ τούτου ἀκόμη ἡ βᾶσις εὐρίσκεται ἐν τῷ «Φιλήβῳ» (25 A). Ἡ δὲ ἀνισότης πάλιν ταυτίζεται πρὸς τὴν «δυσάδα» τοῦ μεγάλου—καὶ—σμικροῦ. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Πλάτων δὲν ἔκαμε χρῆσιν τῆς ἐκφράσεως *δυσάς*, ἀρκούντως ὅμως ἐξῆρε τὴν διττὴν φύσιν τοῦ «μᾶλλον καὶ ἥττον» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀνισότητος ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀφηρημένην ἐνότητα τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ ἡ ἰσότης, εἰς τρόπον ὥστε ἐγγὺς ἔκειτο ἡ εἰσαγωγή τοῦ γενικοῦ ὅρου τῆς *δυσάδος* ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ. Πολὺ φυσικὰ ἦτο ἀνάγκη ἡ *δυσάς* αὕτη ὡς «ἀόριστος» σαφῶς νὰ διακριθῇ τῆς ὠρισμένης *δυσάδος*, τοῦτέστι τοῦ ἀριθμοῦ δύο, καίτοι ἐκείνη μὲν ἦτο ἀπλῶς διάφορος ἐκφρασις τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀορίστου, ἐνῶ αὕτη μετὰ τὸ ἐν ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον καθορισμόν. Ἐν συνεχείᾳ δὲ πρὸς ταῦτα ἡ ἀόριστος *δυσάς* ἢ τὸ μέγα—καὶ—σμικρὸν θεωρεῖται κατόπιν ὡς ταυτόσημος τῷ ἀορίστῳ ἢ ἀπείρῳ : κατὰ τὸ χωρίον. Μετὰφ. I. 6, 987 b 20,25 καὶ 33 ἀντιστοιχεῖ αὕτη πρὸς τὸ ἀπειρον τῶν Πυθαγορείων· κατὰ τὴν ἀκόμη σαφεστέραν περιγραφὴν εἰς τὸ χωρίον Φυσ. III. 4, ἐξισοῦται πρὸς τοῦτο καθόσον καὶ τὰ δύο τίθενται καθ' ἑαυτά, καὶ ὄχι ἀπλῶς ὡς ἰδιότητες ἄλλης τινός, ἄλλως πως καθωρισμένης, ὕλικῆς ἀρχῆς (203 a 3 ε), ἐνῶ ἰδιάζουσα τῷ Πλάτωνι ἦτο ἡ ἔξαρσις τῆς διττῆς ἐκείνης φύσεως. Ὡς δυνατόν λόγον τῆς ἐξάρσεως ταύτης ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης (III 6, 206 b 27) τὸ ὅτι ἡ αὐξήσις καὶ ἡ ἐλάττωσις ἐξ ἴσου καὶ ἐν ἀκριβῆ ἀντιστοιχίᾳ βαίνουνσιν ἐπ' ἀπειρον, καίτοι, ὡς φρονεῖ, δὲν κάμνει ὁ Πλάτων τὴν χρῆσιν τῆς προϋποθέσεως ταύτης τὴν ὁποίαν ἠδυνάμεθα νὰ ἀναμείνωμεν.

Καὶ ἄλλα περισσότερα ἀναφέρουσιν οἱ σχολιασταὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἰδίᾳ ὁ Ἀλέξανδρος ἐξ Ἀφροδισιάδος ἐπὶ Μετὰφ. I 6. Κατὰ τοῦτον ἡ *δυσάς* τοῦ μεγάλου—καὶ—σμικροῦ ἀντιτίθεται ἀκόμη ῥητότερον πρὸς τὴν *μονάδα* ὡς τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ἢ ὁποία ἐξ ἐκείνης ὡς τῆς ὕλης παράγει τοὺς ἀριθμοὺς οἱ ὁποῖοι ἀντικαθιστῶσι τὰς Ἰδέας. Ἀπέναντι τοῦ ἐνὸς τοῦτέστιν εὐρίσκεται τὸ «ἐκτὸς τοῦ ἐνὸς» τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ «πολὺ καὶ ὀλίγον», τὸ πρῶτον ὅμως (καθωρισμένον) ἐκτὸς τοῦ ἐνὸς εἶνε ἡ (ὠρισμένη) *δυσάς*, ἢ ὁποία περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ διπλασίου καὶ ἡμίσεος (ἄρα τὴν ὠρισμένην σχέσιν 1:2 ἢ 2:1, τοῦθ' ὅπερ εἶνε ἐντελῶς σύμφωνον πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ «Φιλήβου»). Τὸ ἐν χαρακτηρίζεται, κατόπιν, καὶ ὡς τὸ ἴσον, τὸ «μᾶλλον καὶ ἥττον» ὡς τὸ ἀνισόν, μὲ τὴν ῥητὴν δικαιολογίαν ὅτι ἡ ἐννοία τοῦ ἀνίσου περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τὴν διττὴν φύσιν τοῦ «μᾶλλον καὶ ἥττον» ἢ ὁποία ἀποκαλεῖται ἡ ἀόριστος *δυσάς*, ἀκριβῶς διότι τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ὡς τοιοῦτον, κατὰ τὴν ἐννοίαν αὐτοῦ, εἶνε ἀόριστον· καθοριζομένη ὅμως ὑπὸ τοῦ ἐνὸς μεταβάλλεται ἢ ἀόριστος *δυσάς* εἰς τὸν ὠρισμένον ἀριθμὸν δύο ὁ ὁ-

ποῖος κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἔννοιαν περιέχει ἐνότητα (ἄρα εἶνε ὁρισμένος)· καὶ ἀκριβῶς ὡς ἐκ τούτου τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μεταβάλλεται εἰς τὸ διπλάσιον καὶ ἡμισυ τὰ ὅποια παριστῶσιν ὁρισμένην πλέον καὶ ὄχι ἀόριστον σχέσιν. Διὰ τὰ γραφόμενα αὐτοῦ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐπικαλεῖται τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀριστοτέλους «περὶ τοῦ ἀγαθοῦ». Ὁ Simplicius (ἐπὶ τῶν Φυσ. III 4, Diels σελ. 454, 22) ἀναφέρει περίπου τὰ αὐτά, ἐπίσης κατ' Ἀλέξανδρον ὁ ὁποῖος, ὡς λέγει, ἠντλήσῃ ταῦτα ἐκ τῶν παραδόσεων τοῦ Πλάτωνος (αἱ ὅποια ἄρα θὰ ἀπετέλουν τὸ περιεχόμενον τοῦ συγγράμματος ἐκείνου τοῦ Ἀριστοτέλους) περὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Εἰς ταῦτα προστίθενται καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου, ἐκ τοῦ σχολίου αὐτοῦ εἰς τὸν «Φίληβον», ἀναφερόμενα τὰ ὅποια ἐπίσης στηρίζονται, ὡς λέγει, ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλων μαθητῶν τοῦ Πλάτωνος δημοσιευθεισῶν διδασχῶν περὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τὰ ὅποια, ὡς παρατηρεῖ ὁ Simplicius, πολὺ καλὰ συμβιβάζονται πρὸς αὐτὸν τὸν «Φίληβον» τοῦ Πλάτωνος.

Τὸ σπουδαιότατον ὅμως πάντων καὶ ταῦτοχρόνως τὸ δυσχερέστερον σημεῖον τῆς θεωρίας ταύτης εἶνε ἡ ταῦτις τῶν οὕτω συναχθέντων ἀριθμῶν πρὸς τὰς Ἰδέας. Ὡς πρὸς τὸ γεγονὸς τῆς ταύτισεως ταύτης οὐδεμία ἀμφιβολία εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρχη. Ἐν Μεταφ. I. 6, 987 b 20 ἀναγιγνώσκωμεν αὐτολεξεί: ἐκ τοῦ μεγάλου—καὶ—σμικροῦ προέρχονται διὰ μεθέξεως εἰς τὸ ἐν αἱ Ἰδέαι ὡς ἀριθμοί. (Ἡ ἀνάγνωσις καὶ σύνταξις τῆς φράσεως ταύτης δὲν εἶνε ἐντελῶς βεβαία· ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν ὅμως οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία). Ὀλίγον κατωτέρω (αὐτ. 33) ἀναγιγνώσκωμεν: ὡς τὴν «ἐτέραν ἀρχήν», τοῦτέστι τὴν συναναφορικὴν πρὸς τὰς Ἰδέας ἔννοιαν παρεδέχθη ὁ Πλάτων τὴν δυάδα, διότι εὐκολώτερον ἐξ αὐτῆς τῆς εὐπλάστου ὕλης (ἐκμαγεῖον) δύνανται νὰ γεννηθῶσι—διὰ τοῦ ἐνός, ἀπαιτεῖ ἡ ἔννοια—οἱ ἀριθμοί· οὕτω δὲ ἐμμέσως οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀφομοιοῦνται πρὸς τὰς προηγουμένως ῥηθείσας Ἰδέας. Μετὰ τοῦτο ὅμως ἐν I 7. 988 a 1 ε. ἀναγιγνώσκωμεν: ὄχι ὡς ὕλην, ἀλλ' ὡς τυπικὴν ἀρχήν ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ *τι ἦν εἶναι*, ἀντιτίθησιν ὁ Πλάτων τῷ ὕλικῷ κόσμῳ τὰς Ἰδέας, ταῖς Ἰδέαις τὸ ἔν, τοῦθ' ὅπερ συμφωνεῖ πρὸς τὰ προηγούμενα μόνον ἐὰν αἱ Ἰδέαι συμπίπτουσι πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς: τὴν σύμπτωσιν ταύτην πολλάκις καὶ αὐτόχρομα προῦποθέτει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ κριτικῇ αὐτοῦ. Ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν δύο τελευταίων χωρίων κατανοεῖ τις ἐπίσης ὅτι ἡ γένεσις περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ὁ Ἀριστοτέλης δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο ἢ ὁ καθορισμὸς τοῦ ἀορίστου, τὸ γεννῶν ἄρα συμπίπτει πρὸς τὴν τυπικὴν αἰτίαν, τὸ *τι ἦν εἶναι*. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἐπίσης χωρίον 988 a 8 ε., αἱ Ἰδέαι εἶνε αἰτία τοῦ *τι εἶνε* («*τι ἐστίν*») τὰ λοιπὰ πράγματα, τὸ ἐν αἰτία τῶν Ἰδεῶν, ἡ δὲ εἰς τὴν μορφήν (εἰς τὸ *τι*) ἀντιστοιχοῦσα ὕλη εἶνε εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὁμοίως ἢ «δυάς» τοῦ μεγάλου—καὶ—σμικροῦ. Τὴν διττὴν ταύτην σημασίαν τοῦ ἀορίστου, ὡς ὕλης τόσον διὰ τὰ αἰσθητὰ πράγματα ὅσον καὶ διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν

Ἰδεῶν, ἐπιβεβαιούσι ἐπίσης Ἀριστοτ. Φυσ. III 4, 203 a 9 καὶ ἄλλα χωρία.

Τὰς βάσεις ὁλοκλήρου τῆς θεωρίας ταύτης δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν ἐν τῷ «Φιλήβῳ». Πᾶσα ἔννοια, πᾶν τὸ καθωρισμένον παριστᾷ ἐνότητα ἐν τῇ διανοήσει, πᾶσα ἀοριστία καταλείπει πλῆθος, ἀπειρον καθ' ἑαυτὸ πλῆθος ἀνοικτῶν πιθανοτήτων, καὶ μάλιστα πάντοτε ἐν τῇ διττῇ κατευθύνσει τῆς συγκρίσεως: πρὸς τὸ μᾶλλον καὶ πρὸς τὸ ἥττον. Ὁ προῖὼν καθορισμὸς τῆς ἀοριστίας ταύτης πλάττει νέας ἐνότητας· αἱ ἐπόμεναι τοιαῦται εὐρίσκονται πάλιν εἰς ὠρισμένην σχέσιν πρὸς τὰς προηγουμένας, ἀκριβῶς ἥπως ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς μονάδος καὶ τῶν ὠρισμένων πολλῶν γεννᾶται ταυτοχρόνως καὶ ἡ ὠρισμένη ἀριθμητικὴ σχέσις. Εἶνε δὲ φανερὸν ὅτι ὁ Πλάτων δὲν θεωρεῖ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ὠρισμένην ἀριθμητικὴν σχέσιν (καὶ καθ' ἀναλογίαν τὴν μονάδα καὶ τὴν ἀόριστον πληθὺν ἐν ἀριθμητικῇ σημασίᾳ) ἀπλῶς ὡς δυνάμενην νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν φύσιν διαφόρων, κατὰ ποιότητα τοῦτέστι, καθωρισμένων Ἰδεῶν, ἀλλὰ καθ' αὐτόν, αὐτὴ αὕτη ἢ κατὰ ποιότητα ταύτης: αὐτῶν εἶνε (ποιοτικὴ ὄχι ποσοτικὴ) μονάς, ἢ ποιοτικὴ αὐτῶν διαφορὰ εἶνε (ποιοτικὴ ὄχι ποσοτικὴ) δυάς ἢ πληθὺς (ἀναλόγως τῆς ἀπόψεως ὠρισμένη ἢ ἀόριστος), ἢ κατὰ ποιότητα ἄρα σχέσις ἀνάγκη ἀπ' εὐθείας νὰ παρασταθῇ δι' ἀριθμῶν, ἀριθμῶν ἐχόντων, ἐννοεῖται, ἔννοιαν εὐρυτέραν, ἐκτεινομένην καὶ ἐπὶ τῆς ποιότητος. Δὲν ἐφαρμόζεται ἀπλῶς ἐπὶ τῶν ἤδη ἐκ τῶν προτέρων θεμελιωθεισῶν, ἢ καὶ ἄνευ θεμελιώσεως εἴτε ἐκ τῆς πείρας ληφθεισῶν εἴτε ἐκ καθαροῦ διαλογισμοῦ πλασθεισῶν ποιότητων, ἢ ἐπίσης ἀνεξαρτήτως καὶ καθ' ἑαυτὴν δεδομένη ἢ παραχθεῖσα τὸν ποσοτικὸν καθορισμὸν ἀφορῶσα μέθοδος τῆς διανοήσεως, ἀλλὰ αἱ ἔννοιαι μετροῦνται καὶ ἀριθμοῦνται ἀμέσως κατὰ τὸ ποιοτικὸν αὐτῶν περιεχόμενον, οἶονε δι' ἀλλήλων.

Ἐχει ἄρα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὁ Πλάτων εἶδος τι μαθηματικῶν τῶν ποιότητων, ὁποῖον ἐζήτει ὁ Leibnitz καὶ τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἡ νεωτέρα ἐξέλιξις τῶν μαθηματικῶν τείνει ὁλονὲν νὰ πραγματοποιήσῃ· ὑπὸ τὸν ὄρον ἐννοεῖται ὅτι θὰ ἐπιχειρήσωσι νὰ κατασκευάσωσι ὄχι ἀριθμητικὴν ἀλλὰ ἀλγεβραν ἄνευ ἐννοιῶν ποσότητος καὶ ἐν τῇ ῥητῇ ἐννοίᾳ ὅτι τὰ μαθηματικὰ δὲν ἀσχολοῦνται ἀναγκάως μὲ ποσότητας, ἀλλ' ἐκτείνονται (ὡς λέγει διαπρύσιος ὑπέρμαχος τῆς θεωρίας ταύτης, ὁ A. N. Whitehead, Universal Algebra I. Cambridge, 1898) ἐπὶ παντός εἰς τὸ ὁποῖον «ἡ ἀλληλουχία τῶν σκέψεων ἢ τῶν γεγονότων δύναται καθ' ὠρισμένον τρόπον νὰ βεβαιωθῇ καὶ ἐπακριβῶς νὰ καθορισθῇ» (πρόλογος, σελ. VIII). Καθ' ὅσον ἄρα τὰ μαθηματικὰ λαμβάνουσι συνείδησιν τῆς λογικῆς αὐτῶν βάσεως, ἢ ὁποία δὲν κείται μόνον ἐν τῇ ποσότητι, ἀποκτᾷ ἀντιστρόφως καθ' ἀνάγκην καὶ ἡ λο-

γική τῆς ποιότητος μαθηματικὴν μορφήν. Τὴν τελείαν ταύτην ἔνωσιν τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς λογικῆς, ἐξήτει, ὡς εἴπομεν, νὰ ἐπιτύχη ὁ Leibnitz ἢ πρώτη ὁμοίως ῥίζα αὐτῆς ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸν Πλάτωνα. Αὕτη δίδει εἰς ἡμᾶς τὴν κλεῖδα διὰ νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἀφομοίωσιν τῆς Ἰδέας πρὸς τὸν ἀριθμὸν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος βεβαίως δὲν εἶνε ἀριθμὸς, ἐὰν ἀριθμὸς σημαίνει μόνον τὴν ἔκφρασιν τῆς μεθόδου τῆς ποσότητος. Ἄλλ' ἤδη οἱ πολύπλοκοι ἀριθμοὶ τῆς νεωτέρας ἀλγέβρας δὲν εἶνε καθαρῶς ποσοτικαὶ ἔννοιαι, καίτοι εἶνε δυνατὸν νὰ χειρισθῶμεν αὐτοὺς ἐντελῶς συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς ποσότητος, καὶ τοῦτο ἀκριβῶς διότι ὁ τρόπος ἐνεργείας τῆς ποσότητος ὡς καθαρῶς λογικὸς τρόπος δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποχωρισθῇ τῶν λοιπῶν λογικῶν θεμελιωδῶν μεθόδων· ταυτίζεται τόσον πολὺ ἐν τῇ ῥίζῃ αὐτῆς πρὸς τὸν τρόπον διανοήσεως τῆς ποιότητος, ὥστε πᾶσα κατὰ νόμον ἔκφρασις τῆς τελευταίας κατ' ἀνάγκην ἐκφράζεται ταυτοχρόνως καὶ ἐν τῇ πρώτῃ, ἐξ οὗ πολὺ φυσικῶν νὰ φαίνεται ὡς ἀριθμὸς ἐνῶ πράγματι παριστᾷ μόνον κατὰ πάντα νόμιμον εὐρυνσιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἀριθμοῦ.

Πρὸς τὴν ἀποψιν ταύτην συμφωνεῖ τόσον ὁ «Φίληβος», ὅσον καὶ τὰ γραφόμενα ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους. Καθ' ἃ ὁ τελευταῖος οὗτος ῥητῶς ἀναφέρει, διέκρινεν ὁ Πλάτων τοὺς *εἰδητικούς ἀριθμούς* ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν τῆς ἀριθμητικῆς κατὰ τὸ ὅτι οἱ πρῶτοι δὲν προέρχονται ὡς οἱ δεύτεροι ἐκ τῆς προσθέσεως ὁμοειδῶν μονάδων καὶ ἐν γένει δὲν δύνανται νὰ προστεθῶσι· ὅτι τοῦναντίον, νοητέον μᾶλλον· ὅτι ἀντὶ τούτου, δι' αὐτοὺς ἰσχύει καθαρῶς λογικὴ τις σχέσηις τοῦ πρὸ ἢ μετὰ, τοῦτέστι τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ αἰτιατοῦ, τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπαγομένου, τοῦ λογικοῦ παράγοντος καὶ τοῦ προϊόντος· καὶ τοῦτο ἀκριβῶς διότι τὰ στοιχεῖα αὐτῶν δὲν εἶνε, ὡς μονάδες τοῦ συνήθους ἀριθμοῦ, ὅμοια πρὸς ἀλληλα ἀλλὰ κατ' εἶδος (τῷ εἶδει) διάφορα (1080 a 18).

Ὅταν λοιπὸν ὁ Ἀριστοτέλης προσπαθεῖ πρὸ πάντων ν' ἀποδείξῃ ἐναντίον τοῦ Πλάτωνος ὅτι ὁ εἰδητικὸς ἀριθμὸς, παραιτούμενος τοῦ δυνατοῦ τῆς προσθέσεως—τοῦτ' ὅπερ ὡς θεμελιωδῶς οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν ἀνήκει εἰς τὸν ἀριθμὸν—παύει νὰ εἶνε ἀριθμὸς, εἶνε βεβαίως λίαν εὐνόητον ὅτι δυσανασχετεῖ διὰ τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως ἀριθμὸς· ἀλλ' ἀκριβῶς ἢ ῥητὴ κατάργησις τοῦ χαρακτηριστικοῦ τοῦ προσθετοῦ ἄφειλε νὰ καταστήσῃ αὐτὸν προσεκτικὸν εἰς τὸ ὅτι πρόκειται περὶ εὐρύνσεως τῆς ἐννοίας τοῦ ἀριθμοῦ ἢ τῶν μαθηματικῶν, τῆς ὁποίας τὸ νόμιμον ἢ μὴ νόμιμον ἠδύνατο κατόπιν νὰ ἐξετάσῃ. Ἐὰν ἀντὶ τῶν ἀριθμῶν λάβωμεν τὰ γράμματα τῆς ἀλγέβρας διὰ τῶν ὁποίων κάμνομεν ὑπολογισμοὺς ὡς καὶ διὰ τῶν ἀριθμῶν, καίτοι οὐδόλως εἶνε ἀνάγκη νὰ σημαίνωσι τούτους, θὰ φθάσωμεν κατ' εὐθείαν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ Πλάτων εἶχε κατὰ νοῦν· ὁπότε ἐπαληθεύει καὶ τὸ διακριτικὸν σημεῖον ὅτι ἐνῶ οἱ συ-

νήθεις ἀριθμοὶ δύνανται νὰ τεθῶσι πολλαπλῶς, καίτοι πάντοτε ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ, αἱ Ἰδέαι, τοῦναντίον, μόνον ἀπλαῖ καὶ ἀνὰ μία δύνανται τὰ τεθῶσι (I 6, 987 b 14).

Νὰ δώσῃ μαθηματικὴν μορφήν, νὰ ὑποβάλλῃ εἰς μαθηματικὴν μέθοδον τὸν τύπον τῶν μεταξὺ τῶν ποιοτήτων λογικῶν σχέσεων, καὶ διὰ τῶν ὁποίων μόνον δύνανται καὶ αὐταὶ λογικῶς νὰ ὁρισθῶσι, ἰδοὺ ἢ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐμβριθείας καὶ εὐρύτητος πνεύματος ἐνὸς Πλάτωνος ἀνταξία ἰδέα τὴν ὁποίαν οὗτος εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν. Τὸ σφάλμα ἢ ἡ ἔλλειψις αὐτοῦ ἦσαν ἐνταῦθα τὰ αὐτὰ ὡς καὶ πανταχοῦ, ὅτι ἡ ἐμβριθεία τῆς μεθοδικῆς γνώσεως δὲν εἶχε κατὰ τὴν πραγματικὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς τὰ μέσα νὰ πείσῃ περὶ τῶν δικαίων τῆς μεθόδου ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον τὴν δύναμιν θεωρητικῶς νὰ κατανοήσωσι τοῦτο.

Ἡ μόνη, τοῦτέστι, σχετικῶς σαφῆς ἐφαρμογὴ εἶνε ἢ ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐννοιῶν τῆς γεωμετρίας. Λέγεται ὅτι ὁ Πλάτων ὥριζε διὰ τῆς δυάδος τὴν γραμμὴν, διὰ τῆς τριάδος τὴν ἐπιφάνειαν, διὰ τῆς τετριάδος τὸ σῶμα (Ἀριστοτέλης Μεταφ. XIV 3, 1090 20, VII 11. 1136 b 13, πρβλ. de an. A 2, 404 b 18). Διὰ τὸ σημεῖον δὲν παρεδέχτο ἰδίαν ὑπαρξιν, κατ' οὐσίαν μάλιστα οὐδὲ κἂν τὸ παρεδέχτο, ἀλλ' ἠνείχετο αὐτὸ μόνον ὡς «ἀπαρχὴν» τῆς γραμμῆς, τ. ἔ. ὡς γραμμὴν ἐν τῇ γενέσει, ὡς στοιχεῖον τῆς γραμμῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἡδύνατο νὰ ἀφομοιώσῃ αὐτὸ πρὸς τὸ «ἀδιαίρετον» αὐτοῦ «μῆκος» (Μεταφ. I 9, 992 a 19 σὺν τῷ σχολείῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου). Ἐξήτει ὡς βλέπομεν, τὸν ὁρισμὸν τῶν ἐν τῷ χώρῳ διαστάσεων ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν τμημάτων τοῦ καθορισμοῦ: ὁ καθορισμὸς τοῦ μήκους ἀπαιτεῖ δύο ὄρους, καὶ καθ' ἑξῆς. Ἡ συναγωγὴ αὕτη δὲν εἶνε ἐντελῶς ἐπαρκῆς οὔτε δυνάμεθα νὰ εὐρωμεν τοιαύτην εἰς τὰ λοιπὰ παραδείγματα (De an I 2, 404 b 18, π.χ. τὸ ἀρχεγόνως ζῶν καὶ αἱ τέσσαρες βαθμίδες τῆς γνώσεως).

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἀναμφισβητήτως τόσον ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ τῶν ὄσων γνωρίζομεν περὶ τοῦ περιεχομένου τῆς προφορικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας, ὅσον καὶ συνάγεται ἐκ τοῦ «Φιλήβου», εἶνε ὅτι διὰ τῆς Ἰδέας ὡς ἀριθμοῦ ὁ Πλάτων ἠγνόει τυπικὸν νόμον καὶ ὄχι συγκεκριμένην τινὰ οὐσίαν. Τοιαύτην τινὰ κατεσκεύασεν αὐτὴν τὸ πρῶτον ὁ Ἀριστοτέλης πιστὸς εἰς τὴν γενικὴν αὐτοῦ παρεξήγησιν τῆς περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίας, οὐδ' ἠμποδίσθη εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Ἰδέα ὡς ἀριθμὸς, πολὺ περισσότερον ἢ εἰς τὰς λοιπὰς αὐτῆς μορφάς, καθιστᾷ καὶ διὰ τῶν χειρῶν ἀπτόν τὸν τυπικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα. Τὴν σημασίαν τῆς Ἰδέας ὡς νόμου ἀκριβῶς ἐνταῦθα ἀνεγνώρισεν, ἐν ταῖς «Πλατωνικαῖς Μελέταις» αὐτοῦ (σελ. 259, 261) ὁ Zeller, ὑπερασπίσας αὐτὴν ἐντόνως ἐναντίον τοῦ Ἀριστοτέλους. Δυστυχῶς ὅμως δίδει πάλιν, «ἐμμέσως» τοῦλάχιστον, δίκαιον εἰς τὸν Ἀριστοτέλην ἐναντίον τοῦ Πλάτωνος, παραδεχόμενος ὅτι οὗτος

βεβαίως εἶχε κατὰ νοῦν τὴν σημασίαν τῆς Ἰδέας ὡς νόμου, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ προϋποθέσεων ἐξηναγκάσθη νὰ θεωρήσῃ ταύτας ὡς πράγματα. Ἡμεῖς δὲν κατορθώσαμεν νὰ ἀνακαλύψωμεν τοῦτο εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος, οὐδὲ δυνάμεθα νὰ εὗρωμεν εἰς τὰ γραφόμενα περὶ τῆς θεωρίας τῶν εἰδητικῶν ἀριθμῶν οἷονδῆποτε περιστάτικόν ἀναγκάζον ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην ταύτην. Ὁ Ἀριστοτέλης μόνον, συνεπῆς εἰς τὴν ῥιζικὴν αὐτοῦ πλάνην ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς Ἰδέας, μετέφερεν αὐτὴν καὶ ἐπὶ τῆς Ἰδέας ὡς ἀριθμοῦ.

Δίκαιον ὁμῶς ἔχει πάντως ὁ Zeller λέγων ὅτι «τὸ φάντασμα ἐσωτερικοῦ τινος πλατωνισμοῦ» ἀπεδιώχθη «τελειωτικῶς» διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὰ κύρια σημεῖα παρασχεθείσης ἀποδείξεως ὅτι ἡ θεωρία τῶν Ἰδεῶν ὡς ἀριθμῶν παρῆλθε ἀπλῶς εὐρυτέραν πῶς ἀνάπτυξιν θεμάτων τὰ ὅποια, ὑποδεικνύονται ἤδη εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος καὶ ἰδίως εἰς τὸν «Φιλήβον».

Ἴδῃ ὑπολείπεται εἰς ἡμᾶς, ὡς τελευταῖον ἔργον, νὰ βασανίσωμεν τὴν κριτικὴν τὴν ὁποίαν ἤσκησεν ὁ Ἀριστοτέλης ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ Πλάτωνος ὡς πρὸς τὰ μαθηματικά καὶ τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθείσαν ἐπὶ τὸ μαθηματικώτερον τροποποίησιν τῆς περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίας αὐτοῦ.

B. Ἡ κριτικὴ τοῦ Ἀριστοτέλους.

1. Τὰ μαθηματικά αὐτὰ καθ' ἑαυτά.

Αἱ ἀντιρρήσεις ἐναντίον τοῦ «χωρισμοῦ» τῶν ἀντικειμένων τῶν μαθηματικῶν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων βαίνουν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἐναντίον τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν γενικῶν ἐννοιῶν ἐν γένει· ἐκαῖναι εἶνε μόνον παράδειγμα, ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον παράδειγμα, τούτων. Ἐννοεῖται ὅτι πρόκειται ἰδίως νὰ θίξωσι τοὺς ἀριθμοὺς ὡς Ἰδέας, τοῦθ' ὅπερ διὰ τὸν Ἀριστοτέλην σημαίνει : ὡς οὐσίας καθ' ἑαυτάς.

α) Τὰ ἀντικείμενα τῶν μαθηματικῶν (ὡς αὐτοτελεῖς οὐσίαι) δὲν ὑπάρχουσιν, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐν τῷ κύκλῳ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων (Μεταφ. III 2. 998 a 7-10)· ἄλλως, ἔνεκα τοῦ αὐτοῦ λόγου, μεταξὺ τῶν αἰσθητῶν θὰ ὑπῆρχόν, τοῦτέστιν ὡς αὐτοτελεῖς οὐσίαι, καὶ αἱ Ἰδέαι (αὐτ. 12) ἢ καὶ ὅλαι αἱ δυνάμεις ἢ ὀντότητες (Μεταφ. XIII 2, 1076 b 2). Τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ μαθηματικοὶ καθορισμοὶ ἀνάγκη ὡς καὶ ὅλαι αἱ λοιπαὶ γενικαὶ ἐννοιαί, νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀφηρημένα τῶν ὁποίων ὡς συγκεκριμένη βᾶσις χρησιμεύουσι τὰ αἰσθητὰ πράγματα. Ἐάν, δηλονότι, ἐπρόκειτο νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ γεωμετρικὸς χῶρος ὑπάρχει ὡς ἰδία οὐσία ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ, θὰ εἶχομεν δύο σώματα, τὸ γεωμετρικόν καὶ τὸ αἰσθητόν, καταλαμβάνοντα τὸν αὐτὸν χῶρον, τὸ ἀκίνητον ἐν τῷ κινήτῳ· πλὴν τοῦ πραγματικοῦ οὐρανοῦ θὰ εἶχομεν καὶ δεύτερον οὐρανόν, καὶ μάλιστα εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἀπειρίαν ὁμοίων παραλόγων